

23.11.2018

EOAK/6792/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

KANTELIJAN OLOSUHTEET VANKILASSA JA SIIRTÄMINEN TOISEEN VANKILAAN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli olosuhteitaan ja tilannettaan rangaistuksen suorittamisen aikana A:n vankilassa. Kantelun mukaan hän on ollut noin viisi kuukautta täysin eristyksissä vailla mahdollisuutta mihinkään kelvolliseen toimintaan sellin ulkopuolella. Kantelijan mukaan hän ei ole eristyksessä omasta tahdostaan, vaan hän on hakenut useita kertoja siirtoa toiseen vankilaan inhimillisiin olosuhteisiin. Kantelijan siirtohakemuksiin ei ole kuitenkaan suostuttu ja asiaa on perusteltu kantelijan rangaistusajan suunnitelmalla. Kantelijan mukaan hän ei ole saanut nähtäväkseen rangaistusajan suunnitelmaansa. Kantelijan mukaan hänen eristämislänsän romahdutetaan hänen henkinen ja fyysinen terveytensä.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Kantelijan olosuhteet vankilassa

3.1.2 Oikeusohjeista

Vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetetuista vaatimuksista säädetään vankeuslain 1 luvun 3 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Pykälän 2 momentin mukaan vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Pykälän 3 momentin mukaan vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

Vankilaan sijoittamisen yleisperiaatteista säädetään vankeuslain 4 luvun 8 §:n 1 momentissa. Sen mukaan vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät.

Vankilan osastoista säädetään vankeuslain 5 luvun 1 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vankilassa voi olla valvonnan asteeltaan ja toiminnoiltaan erilaisia osastoja. Pykälän 2 momentin mukaan osastolle sijoittamisessa on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelma, vangin yksilölliset ominaisuudet, ikä, vangin mahdollisuudet täyttää osallistumisvelvollisuutensa sekä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, vangin tai muun henkilön turvallisuus ja rikollisen toiminnan estäminen.

Erillään asumisesta omasta pyynnöstä säädetään vankeuslain 5 luvun 3 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vangille on varattava hänen pyynnöstään mahdollisuus asua kokonaan tai osittain erillään muista vangeista, jos vangilla on perusteltu syy uskoa henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan uhattuna. Pykälän 2 momentin mukaan omasta pyynnöstään erillään pidettävän oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin erillään asumisesta välttämättä aiheutuu. Erillään asumisen perusteet on otettava uudelleen harkittaviksi enintään neljän kuukauden väliajoin.

Vankeuslain 5 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan vangin erillään asumisesta omasta pyynnöstä päättää toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimestehtävissä toimiva virkamies.

Ulkoilusta säädetään vankeuslain 7 luvun 6 §:ssä. Sen mukaan vangille on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei vangin terveydentila taikka vankilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityinen syy ole esteenä.

Osallistumisvelvollisuudesta säädetään vankeuslain 8 luvun 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vanki on velvollinen vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan (*osallistumisvelvollisuus*). Pykälän 2 momentin mukaan vanki on kokonaan tai osittain vapautettava osallistumisvelvollisuudesta, jos hänen terveydentilansa, toimintakykynsä tai ikänsä sitä vaatii.

Toiminnan järjestämisestä säädetään luvun 3 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vangille on annettava vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa. Pykälän 2 momentin mukaan varmuusosastolle sijoitetulle vangille on annettava tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa varmuusosastolle soveltuvissa toiminnoissa. Pykälän 3 momentin mukaan lain 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettu syyt erillään pidettävälle vangille on pyrittävä järjestämään tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa osaston päiväjärjestykseen soveltuvassa toiminnassa.

Toimintaan sijoittamisesta säädetään luvun 4 §:ssä. Sen mukaan vanki on sijoitettava toimintaan ottaen huomioon rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus.

Osallistumisesta vapaa-ajan toimintoihin säädetään vankeuslain 11 luvun 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa. Pykälän 2 momentin mukaan osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos vanki: 1) on sijoitettu sopimusosastolle tai varmuusosastolle; 2) suorittaa 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka 3) on 15 luvun 14 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen kohteena. Pykälän 3 momentin mukaan vangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee vapaa-ajan toimintaa taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua vapaa-ajan tilaisuuteen.

3.1.3 Saatu selvitys

- - -

3.1.4 Kannanotto

Kantelija oli sijoitettuna A:n vankilaan 177 päivän ajan. Kantelu on koskenut sitä, ettei kantelijalla ole ollut mahdollisuuksia osallistua toimintoihin sellin ulkopuolella ja hän on ollut täysin eristyksissä vailla mahdollisuutta kelvolliseen toimintaan sellin ulkopuolella. Kantelijan mukaan häntä

ei päästetty lainkaan sellin ulkopuolelle ulkoilemaan, harrastamaan, opiskelemaan, työskentelemään tai harrastamaan liikuntaa tai muuta toimintaa. Kantelijan mukaan muut vangit päivittäin potkivat sellin ovea, huutelivat ja kirjoittivat oveen kaikenlaista.

Vankilan johtajan mukaan kantelijalla on ollut mahdollisuus käydä päivittäin mm. ulkoilussa, ruokailussa, suihkussa, soittamassa ja virkailijavastaanotolla. Kantelijan asuinostaston rikosseuraamusesimiehen mukaan kantelija on myös tosiasiallisesti päivittäin muun muassa soittanut puhelimella sekä käynyt suihkussa ja ruokalassa ja viikoittain hän on käynyt muun muassa ulkoilussa, kirjastossa, kanttiinissa ja pyykinvaihdossa sekä usein myös eri virkailijoiden luona vastaanotolla.

Pidän uskottavana vankilan selvitystä siitä, että kantelija on päivittäin voinut soittaa puhelimella ja käydä suihkussa sekä hakea ruuan ruokalasta, koska hän on ruokaillut omassa sellissään. Kantelijalla on ilmeisestikin ollut mahdollisuus käydä eri virkailijoiden luona vastaanotolla. Kantelijan rangaistusajan suunnitelmasta ilmenee, että kantelija oli osallistunut Uusi Suunta -ohjelmaan, joka sisälsi 16 istuntoa.

Pidän uskottavana myös sitä, että kantelijalle on tarjottu mahdollisuutta päivittäiseen ulkoiluun. Kantelija on siirtohakemuksessaan itsekin todennut, ettei vankila pysty tarjoamaan hänelle muuta toimintaa kuin ulkoilun eristysosaston ulkoilutilassa, minne ei aurinko paista. Apulaisoikeusasiamies Pajuojaan kyseiseen vankilaan lokakuussa 2015 tehdyllä tarkastuksella (dnro 4337/3/15) kiinnitettiin huomiota eristysosaston ulkoilupihojen pienuuteen. Ulkoilupihalla esimerkiksi juoksuliikunnan harrastaminen ei ole käytännössä mahdollista, eikä ulkoilupiha sovellu kuin lyhytaikaiseen käyttöön. Ulkoilupihalla ulkoileville tulee siten olla ulkoilun lisäksi muita liikuntamahdollisuuksia fyysisen kunnon ylläpitämiseen, mikäli vanki ulkoilee kyseisellä ulkoilupihalla pidemmän aikaa. Voin hyvin ymmärtää, jos kantelija ei ole halunnut päivittäin ulkoilla kyseisessä ulkoilutilassa.

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja on päätöksessään (dnro 1901/2/11) ottanut kantaa vankien sellin ulkopuolella viettämän ajan pituuteen. Päätöksessä kiinnitettiin huomiota sellin ulkopuolisen ajan ja mielekkäiden toimintojen vähäisyyteen erityisesti omasta pyynnöstään erillään asuvien vankien kohdalla. Kansainvälisissä suosituksissa on jo pitkään lähdetty siitä, että sellin ulkopuolella tulisi saada viettää kohtuullinen aika, vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa, ja että tuona aikana tulisi järjestää mielekästä ja kehittäväää toimintaa, kuten esimerkiksi työtä, koulutusta ja liikuntaa. Suomen lainsäädäntö ei nimenomaisesti edellytä, että vankien tulee saada olla sellin ulkopuolella vähintään kahdeksan tuntia. Lähtökohta kuitenkin on, että vapaudenmenetyksen tarkoituksena on kuntouttaa vankia, jotta tämä vapautuessaan kykenee sopeutumaan yhteiskuntaan. Tätä tavoitetta ei voida saavuttaa, jos vangit ovat pääosin selleissään toimettomina. Selvää on myös, että ihmiskontaktien vähäisyys ja toiminnan puute ovat haitallista niin psyykkiselle kuin fyysisellekin hyvinvoinnille. Pahimmillaan sellin ulkopuolisen ajan ja kontaktien vähäisyys voi loukata ihmisarvoisen kohtelun vaatimusta. Vangin sijoittaminen erilleen ja vaille toimintoja sen vuoksi, että hänen turvallisuutensa on uhattu, tulee olla viime sijainen ja lyhytaikainen keino. Vankilalla on ehdoton velvollisuus taata vankien turvallisuus, mutta tätä ei tulisi toteuttaa vangin psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kustannuksella ja vangille kuuluvien oikeuksien rajoittamisen kautta. Ongelma tulisi pyrkiä ratkaisemaan esimerkiksi osasto- ja laitos-sijoittelun keinoin.

Kantelija on asunut asuinostastolla, eikä eristysosastolla. Asiakirjoista ilmenee, että kantelija on asunut yksin kahden hengen sellissä. Selliolosuhteiden osalta ei ole aihetta epäillä, etteivätkö ne olisi täyttäneet asuinolosuhteille asetettuja vaatimuksia. Kantelija ei ole myöskään asuinolosuhteidensa osalta kannellut.

Kantelussa ja saadussa selvityksessä on siten kerrottu osittain eri tavoin kantelijan olosuhteista ja mahdollisuudesta osallistua toimintaan sellin ulkopuolella. Kantelijan kaikki sellin ulkopuoliset toiminnot on täytynyt järjestää yksin erillään muista vangeista. Selvityksen valossa kantelijan olosuhteet eivät ole olleet aivan niin huonot kuin kantelussa kerrotaan, ja kantelija on osallistunut jonkin verran toimintoihin sellin ulkopuolella. Vaikuttaa siltä, että kantelija ei ole ollut kyseisenä aikana ollenkaan kanssakäymisessä muiden vankien kanssa ja ainoat kontaktit ovat olleet henkilökunnan kanssa. Saadun selvityksen perusteella minulla ei mahdollisuuksia arvioida, olisiko kantelijan olosuhteet voitu järjestää vankilassa paremmin kuin nyt on järjestetty.

Edellä todetun perusteella kantelijan mahdollisuudet viettää aikaa sellin ulkopuolella ovat olleet kuitenkin erittäin rajoitetut ja esimerkiksi ulkoiluolosuhteet ovat olleet täysin epätyytyttävät pitkäaikaiseen käyttöön. Vankilassa ei myöskään kyetty estämään kantelijaan kohdistunutta jatkuvaa häirintää hänen sellissä ollessaan (tästä jäljempänä kohdassa 3.2.2). Vankila on pystynyt takaamaan kantelijan turvallisuuden, mutta se ei ole ilmeisestikään tapahtunut ilman haittoja kantelijan psyykkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Käsitykseni mukaan kantelijan olosuhteita A:n vankilassa ei voida pitää vankeuslain tavoitteiden mukaisina tai muuten asianmukaisina. Erityisen ongelmalliseksi asian tekee kantelijan kyseisiin olosuhteisiin asuttamisen pitkä aika, lähes puoli vuotta.

Omasta pyynnöstä erillään asuttaminen

Kantelija ja vankila ovat tulkinneet tilannetta eri tavoin siltä osin, onko kantelija itse pyytänyt saada asua erillään vankeuslain 5 luvun 3 §:n mukaisesti. Käsitykseni mukaan kantelija ei selvästikään ole halunnut olla erillään asutettuna, mutta tosiasiallisia vaihtoehtoja ei ole ollut. Viitataan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön edellä asiasta toteamaan ja katson, että saadun selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, että vankila olisi menetellyt virheellisesti tulkitessaan asian kyseisellä tavalla. Kiinnitän vankilan huomiota kuitenkin siihen, että vangin omasta pyynnöstä erillään asuttamisesta on tehtävä asianmukainen hallintopäätös muutoksenhakuohjauksin ja tältä osin vankilassa on siten toimittu asiassa virheellisesti.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on jo saattanut vankilan tietoon, että erillään asumisen perusteet on myös otettava uudelleen harkittaviksi enintään neljän kuukauden väliajoin. Tältä osin en katso asian antavan minulle aihetta enempään.

3.2 Siirtäminen toiseen vankilaan

3.2.1 Oikeusohjeita

Vankilaan sijoittamisen yleisperiaatteista säädetään vankeuslain 4 luvun 8 §:ssä. Sen mukaan sijoitettaessa vankeja vankilaan on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen lähiomaisiin tai muihin läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoittua rangaistusajan suunnitelman edellyttämään toimintaan. Sijoituspäätöstä tehtäessä tulee lisäksi kiinnittää huomiota vangin mahdollisuuksiin hoitaa vankeuden täytäntöönpanoon liittyviä asioita omalla kielellään. Vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät.

Vangin siirtämisestä toiseen vankilaan säädetään vankeuslain 6 luvun 3 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vanki voidaan siirtää suljetusta vankilasta toiseen suljettuun vankilaan tai avolaitoksesta toiseen avolaitokseen, jos se edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista tai on muutoin perusteltua ja voidaan olettaa, että vanki sopeutuu toisen vankilan olosuhteisiin. Vanki voidaan siirtää ilman omaa suostumustaan. Pykälän 2 momentin mukaan vanki tulee siirtää

toiseen vankilaan, jos vankilassa pitämisen varmuus, vankilan järjestys, täytäntöönpanon turvallisuus, vangin oma tai muun henkilön turvallisuus, rikollisen toiminnan estäminen taikka muu vastaava syy sitä edellyttää. Vanki voidaan siirtää toiseen vankilaan myös vankiloiden käyttöasteen tasoittamiseksi. Pykälän 3 momentin mukaan vangin on siirrosta huolimatta voitava mahdollisuuksien mukaan jatkaa rangaistusajan suunnitelman mukaista toimintaa, ja hänen on siirrosta huolimatta saatava tarvitsemaansa hoitoa.

Siirtämisestä päättämisestä säädetään vankeuslain 6 luvun 6 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan Vangin siirtämisestä rikosseuraamusalueella päättää arviointikeskuksen johtaja tai työjärjestyksessä määrätty arviointikeskuksen johtajan sijaisena toimiva virkamies. Arviointikeskuksen johtaja voi siirtää päätösvaltaa asiassa myös rangaistusajan suunnitelmassa nimetyille vankilan johtajalle. Jos vanki siirretään toiselle rikosseuraamusalueelle, siirto edellyttää vastaanottavan rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen johtajan tai työjärjestyksessä määrätyn arviointikeskuksen johtajan sijaisena toimivan virkamiehen suostumuksen.

Hallinnon oikeusperiaatteista säädetään hallintolain 6 §:ssä. Sen mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Päätöksen perustelemisesta säädetään hallintolain 45 §:ssä. Sen mukaan. Sen 1 momentin mukaan päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Pykälän 2 momentin mukaan päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä, jos: 1) tärkeä yleinen tai yksityinen etu edellyttää päätöksen välitöntä antamista; 2) päätös koskee kunnallisen monijäsenisen toimielimen toimittamaa vaalia; 3) päätös koskee vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista tai sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arviointiin; 4) päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta; taikka 5) perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Pykälän 3 momentin mukaan perustelut on kuitenkin 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa esitettävä, jos päätös merkitsee olennaista muutosta vakiintuneeseen käytäntöön.

3.2.2 Tapahtumat ja asiassa saatu selvitys

- - -

3.2.3 Kannanotto

Kuten Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on edellä todennut, säännökset antavat arviointikeskukselle varsin paljon harkintavaltaa vangin sijoittamisessa silloin, kun vangin siirtämistä tai siirtämättä jättämistä perustellaan rangaistusajan suunnitelmalla ja sen toteutumisella. Tämä harkintavalta ei ole kuitenkaan rajoittamaton ja harkintavaltaa rajoittaa muun muassa objektiviteetti-, suhteellisuus- ja tarkoitussidonnaisuuden periaatteet. Toisaalta silloin, kun kyse on vangin turvallisuuden vaarantumisesta, säännös on muotoiltu ehdottomaan muotoon ja tällöin arviointikeskuksella ei ole asiassa ollenkaan harkintavaltaa.

Arvioin arviointikeskuksen toimintaa ensiksi rangaistusajan suunnitelman toteutumisen kannalta. Kantelijan rangaistusajan suunnitelman mukaan tavoitteena on 1) vastuunoton lisääminen oman toiminnan suhteen, 2) itsetarkkailun, ajattelun ja toiminnan sääntelykyvyn kohentaminen ja 3) seksuaalisten tarpeiden tyydyttäminen laillisilla ja muita loukkaamattomilla tavoilla. A:n vankilassa kantelijalla oli mahdollisuus suorittaa seksuaalirikollisille tarkoitettu Uusi suunta

-toimintaohjelma, mikä epäilemättä on kantelijalle rangaistusajan suunnitelman mukaista toimintaa ja hän suorittikin sen siellä ollessaan. Toimintaohjelman suorittaminen on todennäköisesti vaikuttanut siihen, että kantelija on sittemmin voitu sijoittaa avolaitokseen.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä saadun tiedon mukaan kyseistä ohjelmaa on mahdollista suorittaa useissa vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. B:n vankilan toimintoista vastaavalta apulaisjohtajalta saadun tiedon mukaan kyseisen ohjelman on pystynyt suorittamaan myös B:n vankilassa vuodesta 2016 alkaen. Kantelijan siirtohakemuksesta ja rangaistusajan suunnitelmasta ilmenee, että hän olisi halunnut suorittaa kyseisen ohjelman A:n vankilan sijasta B:n vankilassa. Kantelija aloitti ohjelman suorittamisen A:n vankilassa sen jälkeen, kun arviointikeskus oli tehnyt kielteisen päätöksen kantelijan siirtohakemukseen. B:n vankilan psykologilta saadun tiedon mukaan vuonna 2017 ohjelmaa ei voinut suorittaa ajalla 1.9.–31.12.2017, jolloin ohjelman vetävä erityisohjaaja oli virkavapaalla. Tiedossani ei ole, onko kyseinen asia vaikuttanut kantelijan sijoittamiseen ja siirtopäätöksiin ja onko kyseinen asia ollut arviointikeskuksen tiedossa. Jos tieto on ollut arviointikeskuksen tiedossa ja se on vaikuttanut päätösharkintaan, asia ei ilmene ainakaan sijoituspäätöksistä.

Vankien sijoittamisessa ja siirtämisessä on perusteltua huomioida vastaanottavan vankilan asutustilanne. Kielteisiä päätöksiä onkin perusteltu myös sillä, että B:n vankilassa ei ole tilaa tai tilaa ei ole kantelijalle soveltuvalla osastolla tai että vankilassa on yliasutusta. Minulla ei ole syytä epäillä edellä, etteikö vankilassa olisi ollut täyttä. Vankiloiden tilanne ei ole kuitenkaan pysähtynyt, vaan tilanne ”elää” koko ajan. Vankiloihin tulee jatkuvasti uusi vankeja ja toisia vankeja siirtyy muualle tai vapautuu. Myös vankilan sisällä vankien osastosijoitukset vaihtuvat. Mikään ei olisi estänyt sitä, etteikö arviointikeskuksessa olisi voitu odottaa tilan vapautumista, mikäli paikat olivat täynnä ja tehdä sen jälkeen päätös kantelijan siirtämisestä B:n vankilaan. Tällä tavoin arviointikeskus ilmeisesti toimikin kantelijan viimeisen siirtohakemuksen yhteydessä.

Arviointikeskuksen siirtopäätöksien perusteluissa B:n vankilasta on käytetty nimeä ”[B:n] tutkintavankila” ja päätösten esityksissäkin on todettu, että vankila toimii ensisijaisesti tutkintavankilana. Kyseinen peruste ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa, sillä noin puolet B:n vankilaan sijoitetuista vangeista on vankeusvankeja.

Kantelijan kotipaikka on B ja siirtoaan B:hen kantelija perusteli muun muassa sillä, että B:n vankilassa ollessaan läheiset kävivät tapaamassa häntä melkein kaikkina mahdollisina vierailupäivinä. Asiassa on jäänyt epäselväksi, millä tavoin kotipaikka on mahdollisesti huomioitu kantelijan vankilasijoituksissa. Kyseessä on kuitenkin asia, joka on otettava huomioon tehtäessä päätöstä vangin sijoitusvankilasta.

Arviointikeskuksen johtajan selvityksessä ja tehdyssä siirtopäätöksessä on todettu, että kantelija olisi kieltäytynyt osallistumasta C:n vankilassa Stop-ohjelmaan, minkä vuoksi hänet siirrettiin A:n vankilaan. Kantelija kiistää kieltäytymisen osallistumisesta Stop-ohjelmaan. Rangaistusajan suunnitelman merkinnät tukevat kantelijan väitettä. Suunnitelmaan tehdyssä merkinnässä todetaan, että ” Static2002R riskiarvion perusteella [kantelijan] seksuaalirikoksen uusimisriski on matala, joten Stop-ohjelmaan osallistuminen ei ole tarkoituksenmukaista. Vankeusaikana [kantelijan] on hyödyllistä käsitellä rikoksiaan Uusi suunta -ohjelmassa tai muun yksilötyön keinoin”. Asiassa on jäänyt epäselväksi, onko kyseisellä asialla ollut merkitystä kantelijan vankiloihin sijoittamiseen ja kielteisiin siirtopäätöksiin.

Kantelija on siirtohakemuksissa vedonnut myös turvallisuusperusteisiin ja näihin on ainakin osittain viitattu myös A:n vankilan hakemuksiin antamissa lausunnoissa. Arviointikeskuksen siirtohakemuksiin tekemien päätösten perusteluissa ei ole kuitenkaan otettu kantaa kantelijan turvallisuuteen liittyviin näkökohtiin, kuten käsitykseni mukaan olisi pitänyt. Keskushallintoyksikkö tarkoitti ilmeisesti samaa asiaa todetessaan, että kielteisten laitossijoittelupäätösten perusteluissa

olisi kuitenkin ollut perusteltua avata niitä tosiasiaperusteita, jotka liittyvät erityisesti kantelijan turvallisuuteen.

Vankeuslain mukaan vanki voidaan siirtää toiseen vankilaan rangaistusajan suunnitelman toteutumisen edistämisen lisäksi myös silloin, jos se on muutoin perusteltua. Käsitykseni mukaan kantelijan olosuhteet ovat olleet A:n vankilassa sellaiset, että kantelijan siirtoa toiseen vankilaan olisi tullut arvioida myös tällä perusteella.

Kantelija on sittemmin siirretty B:n vankilaan rangaistusajan suunnitelma tarkastamista ja sijoittelun tarkempaa selvittämistä varten. Tällöin rangaistusajan suunnitelmaan lisättiin uudeksi tavoitteeksi kantelijan työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen. Tämän jälkeen kantelija siirrettiin avolaitokseen.

Kantelija on seksuaalirikollinen, joiden tilanne vankiloissa on hankala monin tavoin. Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuutena on huolehtia, että muiden vankien tavoin myös seksuaalirikolliset voivat suorittaa rangaistuksen turvallisesti ilman eristäytymistä yksinään selliinsä. Rangaistusajan suunnitelmasta ilmenee, että kantelija oli pahoinpidelty ollessaan tutkintavankina D:n vankilassa. Käsitykseni mukaan vankiloilla on parhaat tiedot vankilan järjestykseen ja vangin turvallisuuteen ja vangin olosuhteisiin liittyvissä asioissa ja vankilan erityisesti turvallisuusperusteisiin näkemyksiin tulee suhtautua vakavasti. Kokemuksieni perusteella arviointikeskuksissa ei aina ole kiinnitetty riittävästi huomiota vankiloiden esittämiin perusteltuihin näkökantoihin vankien sijoitteluun liittyen.

Edellä todetun perusteella herää epäily siitä, onko arviointikeskuksessa otettu päätösharkinnassa asianmukaisesti huomioon kaikki ne seikat, joille on annettava merkitystä päätettäessä kantelijan sijoitusvankilasta. Käsitykseni mukaan arviointikeskuksen olisi tullut olla tapauksessa aktiivisempi ja etsiä tilanteeseen ratkaisu erityisesti sen jälkeen, kun kantelijalta ja A:n vankilan henkilökunnalta oli tullut tietoa kantelijan tilanteesta ja olosuhteista siellä. Tämänkaltaisessa tilanteessa ratkaisuna ei kategorisesti voi olla kielteisen päätöksen tekeminen. Käsitykseni mukaan kantelijan siirto A:n vankilasta olisi tullut tehdä aikaisemmin kuin se tehtiin.

3.3 Rangaistusajan suunnitelman antamista koskevan selvityksen antaminen

Kantelijan mukaan hän ei ollut saanut A:n vankilassa nähtäväkseen rangaistusajan suunnitelmaansa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön lähetetyssä selvitys- ja lausuntopyynnössä pyydettiin toimittamaan kantelun tutkimiseksi tarpeellinen selvitys ja antamaan keskushallintoyksikön lausunto asiassa.

Keskushallintoyksikön lausunnossa todettiin, että vankilan selvityksessä ei ole otettu kantaa kantelijan väitteeseen, jonka mukaan hän ei ole saanut nähtäväkseen rangaistusajan suunnitelmaansa. Tältä osin keskushallinto yksikkö toteaa yleisellä tasolla, että vangille tulee antaa tuloste omasta rangaistusajan suunnitelmasta nähtäväksi ja luettavaksi, jotta vanki saa tilaisuuden esimerkiksi kommentoida tehtyjä merkintöjä tai esittää omia näkemyksiään tilanteestaan. Keskushallintoyksikkö korostaa, että vähintään kolme kertaa vuodessa tapahtuvan rangaistusajan suunnitelman seurannan tulee olla aktiivinen ja vuorovaikutteinen tilanne vangin kanssa.

Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot. Tämä tarkoittaa sitä, että oikeusasiamiehen pyytäessä kantelun kohteelta selvitystä, annettavan selvityksen tulee olla myös perusteellinen ja riittävä, jotta sen perusteella voidaan arvioida menettelyn lain- ja asianmukaisuutta.

Edellä todetun perusteella A:n vankila ei ole keskushallintoyksikölle toimittamassaan selvityksessä ottanut kantaa kantelijan asiassa esittämään väitteeseen. Keskushallintoyksikön toimitama selvitys on tältä osin puutteellinen, eikä sen antamassa lausunnossa arvioida vankilan toimintaa asiassa. Käsitakseni mukaan Rikosseuraamuslaitoksen olisi tullut pyytää vankilalta asiaan lisäselvitystä sen jälkeen, kun sille oli ilmennyt vankilan toimittaman selvityksen puutteellisuus.

Edellä todetun perusteella on mahdollista, että vankilassa on toimittu tapauksessa kantelijan kertomalla tavalla. En pidä asian tarkempaa selvittämistä enää kuitenkaan tarpeellisena vaan pidän riittävä sitä, että kiinnitän A:n vankilan ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön huomiota edellä todettuun velvollisuuteen toimittaa oikeusasiamiehelle hänen pyytämänsä selvitykset.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.3 esittämäni käsitykset kantelijan asumisolosuhteista ja menettelytavasta asutettaessa vankeja erillään omasta pyynnöstään A:n vankilassa tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni A:n vankilan johtajalle.

Saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen asianmukaisesta toimintatavasta silloin, kun vankia ei voida asuttaa asianmukaisissa olosuhteissa, ja päätösten perustelemisesta, rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni arviointikeskuksen johtajalle.

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen menettelystä selvitystä ja lausuntoa annettaessa A:n vankilan ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön.